

Nr 13.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen, bil. 30, punkten 10, föreslagit riksdagen medgiva dels att jordbrukets lagerhusfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1953/54 och ersättas av ett system med statlig lånegaranti i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i propositionen, dels att under budgetåret 1954/55 statlig kreditgaranti må beviljas för uppförande av lagerhus m. m. intill ett belopp av 4 000 000 kronor.

I samband härmed har jordbruksutskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 74 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 101 av herr *Staxäng m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av denna punkt måtte besluta, att även jordbrukets maskinlånepfond får utnyttjas för att stödja tillkomsten av s. k. gårdstorkar för gemensamt bruk.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

Över motionerna har yttranden inhämtats från lantbruksstyrelsen och statskontoret.

Vid 1950 års riksdag (Prop. 1950: 73; Rskr. 1950: 187) beslöts, att frukt- och potatislagerhusfonden samt spannmålslagerhusfonden från och med den 1 juli 1950 skulle sammanslås till en fond, benämnd jordbrukets lagerhusfond. Tillika medgav riksdagen, att vid utgången av budgetåret 1949/50 disponibla kapitalmedel under förstnämnda båda fonder finge användas för låneverksamheten från den nya fonden. Bestämmelser rörande lån från denna fond är meddelade i kungörelsen den 26 maj 1950 (nr 245) angående lån från jordbrukets lagerhusfond med däri genom kungörelsen nr 208/1951 gjord ändring. För budgetåren 1950/51, 1951/52, 1952/53 och 1953/54 har riksdagen såsom kapitaltillskott till fonden anvisat anslag å respektive 2 500 000, 1 500 000, 2 000 000 och 2 500 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 17 oktober 1953 hemställt *dels* att jordbrukets lagerhusfond från och med den 1 juli 1954 skall avvecklas och ersättas med ett system med statlig lånegaranti, utformad på sätt styrelsen närmare angivit, *dels ock* att statlig garanti för sagda ändamål ävensom för uppförande av grästorkanläggningar under budgetåret 1954/55 skall få beviljas till ett belopp av högst 9 000 000 kronor. Styrelsen har tillika över-

lämnat ett förslag till kungörelse om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål.

Innan departementschefen övergår till att närmare redogöra för styrelsens framställning erinrar han om att frågan om att ersätta den statliga kreditgivningen till uppförande av frukt- och potatislagerhus samt till spannmåls- lagerhus med ett system med statlig kreditgaranti varit föremål för prövning i tidigare sammanhang.

Med anledning av en utredning i ärendet av styrelsen — i vilken förordades en omläggning av kreditgivningen i nyss angiven riktning — upptogs sålunda spørsmålet till behandling i förenämnda proposition till 1950 års riksdag. Dåvarande departementschefen ansåg sig emellertid icke kunna biträda förslaget. Därvid uttalades bland annat, att det syntes föreligga risk för att anspråken på statligt stöd skulle öka avsevärt efter en övergång till kreditgaranti. Vidare framhölls, att frågan i viss mån vore beroende av vilka arbetsuppgifter som kunde komma att åläggas den beslutade statliga affärsbanken. Frågan om statsbankens arbetsuppgifter var nämligen vid denna tidpunkt ännu icke avgjord. Då det med hänsyn till låneverksamhetens ringa omfattning ur administrativ synpunkt knappast erbjöde någon olägenhet att tills vidare fortsätta med gällande system, ansågs det dock mindre lämpligt att genom en sådan övergång eventuellt föregripa avgörandet av nyssnämnda fråga. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I sin till 1952 års riksdag avgivna berättelse (del. I s. 178) upptog riksdagens revisorer till behandling vissa spørsmål rörande ifrågavarande fond. I yttrande den 10 januari 1953 med anledning av vad revisorerna anfört i frågan uttalade styrelsen, bland annat, att den lämpligaste lösningen av berörda spørsmål syntes vara, att det allmänna stödet för uppförande av nya lagerhus finge formen av allenast en kreditgaranti. Beträffande det närmare innehållet i styrelsens yttrande torde få hänvisas till förenämnda berättelse, del II s. 126.

I motioner till 1953 års riksdag, I: 350 och II: 409, hemställdes om en allmän översyn av gällande bestämmelser rörande statliga lån till anskaffande av spannmålstorkar. I yttrande den 27 februari 1953 över nämnda motioner gav styrelsen uttryck för samma synpunkter, som nyss angivits. Med anledning av motionerna framhöll jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 9, att det uppenbarligen vore av vikt, att de statliga stödåtgärderna för spannmålslagringen vore så avpassade, att de i största möjliga utsträckning främjade sitt syfte, d. v. s. tillkomsten av lämpliga torkningsanordningar och lagerlokaler. Utskottet anförde vidare, att det av utredningen i ärendet framginge, att styrelsen redan ägnat denna fråga särskild uppmärksamhet och hade för avsikt att i sina anslagsäskanden för budgetåret 1954/55 framlägga förslag till en lösning av föreliggande problem. I avvaktan härpå ansåg utskottet icke påkallat att göra någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i av motionärerna angivet syfte. Utskottet förutsatte dock, att Kungl. Maj:t ägnade fortsatt uppmärksamhet åt spørsmålet samt, så snart styrel-

sens förslag inkommit och förhållandena det medgäve, förelade riksdagen förslag i ämnet. Riksdagen biföll utskottets förslag.

I sin nu ifrågavarande framställning uttalar styrelsen, att den omfattning, som skördetröskningen redan erhållit, och den ökning av denna skördemetod, som med all säkerhet är att förvänta även i fortsättningen, ävensom odlingen av oljeväxter gör det nödvändigt, att särskilt lagrings- och torkningsmöjligheterna för spannmål och oljeväxtfrö förbättras. Ett statligt stöd, som verksamt främjar tillkomsten av nya lagerhus och spannmålstorkar, är därför enligt styrelsens mening väl motiverat. Det mest angelägna synes därvid vara att undanröja de kreditsvårigheter, som kan stå hindrande i vägen för uppförande av nya eller utvidgande av befintliga anläggningar. Då företagen ekonomiskt sett bör vara självbärande, synes något stöd i form av statliga bidrag däremot i regel ej erforderligt — förutsatt att finansieringsfrågan kan lösas på ett tillfredsställande sätt.

Styrelsen framhåller vidare, att den restriktivitet, som iakttagits i fråga om medelsanvisningen till jordbrukets lagerhusfond, har medfört att denna fond ej i den utsträckning, som varit önskvärd, kunnat användas för att främja tillkomsten av nya lagerhus och spannmålstorkar för jordbrukets behov. I och för sig är det emellertid ingalunda nödvändigt, att statens hjälp till finansieringen av företagen skall ske i form av lån ur en statlig lånefond. Styrelsen anför, att de erfarenheter, som vunnits beträffande det sedan den 1 juli 1948 tillämpade systemet med statlig lånegaranti för vissa rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område, varit enbart goda. Någon omständighet, som skulle kunna hindra eller försvåra användningen av denna stödform även för sådana företag, om vilka nu är fråga, synes ej föreligga. De skäl, som i omförmälda proposition anfördes mot en övergång till ett system med lånegaranti, torde enligt styrelsen ej längre böra tillmätas någon avgörande betydelse. Frågan om den statliga affärsbankens arbetsuppgifter synes sålunda icke vidare utgöra något hinder för en övergång till lånegarantisystem. Vad angår farhågorna för att anspråken på statligt stöd skulle öka avsevärt efter en övergång till lånegaranti framhåller styrelsen, att den visserligen anser det önskvärt, att lånegaranti skall kunna lämnas i större omfattning än som motsvarar de lån, vilka nu utlämnas ur lagerhusfonden. En dylik ökning bör emellertid anses såsom ett led i strävandena att underlätta tillskapandet av nya lagrings- och torkningsanläggningar och bör därför ej utgöra hinder för en övergång till sagda system. Det kommer för övrigt givetvis alltid att ligga i statsmakternas hand att helt reglera omfattningen av lånegarantiverksamheten genom det sätt, på vilket ramen för sagda verksamhet fastställs. Dessutom kommer en övergång till systemet med lånegaranti att medföra en viss avlastning av det statliga upplåningsbehovet. Styrelsen föreslår därför, att jordbrukets lagerhusfond skall avvecklas och att det statliga stödet till sådana företag, som för närvarande kan erhålla lån ur sagda fond, i fortsättningen skall utgå i form av lånegaranti för lån, upptagna i enskilda kreditinrättningar. Styrelsen förutsätter dock därvid, att ramen för de belopp, för vilka garantiut-

fästelser må lämnas, sättes så hög, att omläggningen verkligen kommer att ge ökade möjligheter att få till stånd nya torkar och lagerhusanläggningar ävensom att det enskilda kreditväsendet kommer att ha möjlighet att tillgodose de kapitalanspråk, som sålunda kan komma att ställas på detsamma.

Beträffande *huvuddragen av det förordade garantisystemet* anför styrelsen följande.

I fråga om de ändamål, för vilka lånegaranti bör få beviljas, synes någon ändring i förhållande till vad som för närvarande gäller angående beviljande av lån ur lagerhusfonden ej påkallad (jämför 1 § kungörelsen nr 245/1950). Vad angår låntagarna gäller för närvarande, att lån i princip utgår endast till ekonomisk förening, som har karaktären av sammanslutning mellan odlare av det slag av produkter, varom i det särskilda fallet är fråga. Undantag från denna princip kan dock göras dels såtillvida, att lån som avser lagringskällare må erhållas även av enskild odlare, dels i så måtto att lån i särskilda fall kan beviljas annan sammanslutning än ekonomisk förening. Även härvidlag synes bestämmelserna om lån ur lagerhusfonden i stort sett böra äga motsvarande tillämpning. I två avseenden vill styrelsen dock föreslå avvikelser. Vad först angår lån till enskild odlare finns redan nu enligt kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets inre och yttre rationalisering möjlighet att bevilja lånegaranti till enskild jordbrukare för uppförande av lagringskällare. Någon anledning att jämväl här upptaga en motsvarande bestämmelse torde därför ej föreligga. Å andra sidan vill styrelsen föreslå en viss utvidgning i fråga om möjligheterna att bevilja lånegaranti till sammanslutningar av jordbrukare. Lånen ur lagerhusfonden har undantagslöst utlämnats till större jordbrukarsammanslutningar samt avsett större lagerhus- och torkningsanläggningar. Behovet av torkningsanläggningar torde emellertid i viss utsträckning kunna tillgodoses genom gårdstorkar eller mindre, gemensamma torkanläggningar. För torkanläggning, som uppföres av enskild jordbrukare, kan redan nu lånegaranti lämnas enligt nyssnämnda kungörelse nr 342/1948. Den enda möjligheten för jordbrukare att erhålla stöd för uppförande av mindre, gemensamma torkanläggningar har däremot hittills varit att bilda en ekonomisk förening och söka lån ur lagerhusfonden. Denna lånemöjlighet har såsom nyss nämnts hittills icke tagits i bruk, vilket måhända bland annat berott på att lånemöjligheterna ansetts böra reserveras för större företag. Därest ramen för den nu föreslagna lånegarantien göres tillräckligt vid, öppnas visserligen härigenom möjlighet att få lånegaranti även för mindre, gemensamma spannmålstorkar, dock endast under förutsättningen att vederbörande jordbrukare för ändamålet sammansluter sig i en ekonomisk förening. Denna företagsform torde emellertid i en del fall ej vara fullt lämplig. I sitt förut onämnda yttrande den 10 januari 1953 anförde styrelsen, att enligt dess uppfattning starka skäl talade för att torkanläggningar, som avsåges skola vara gemensamma för ett antal mindre jordbruk, skulle — i likhet med exempelvis andelsladugårdar — kunna erhålla ekonomiskt stöd från det allmännas sida ur rationaliseringsanslaget. Styrelsen sade sig även komma att upptaga denna fråga i samband med behandlingen av styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1954/55. Styrelsen är alltjämt av den uppfattningen, att möjligheterna till statligt ekonomiskt stöd för sådana anläggningar, som nu nämnts, bör vidgas. Vid närmare övervägande har styrelsen emellertid funnit det mest ändamålsenligt, att denna utvidgning ej skall ske genom en ändring av bestämmelserna om rationaliseringsanslaget utan genom en ändring av de bestäm-

melser, om vilka nu är fråga. Som skäl härför vill styrelsen bland annat hänvisa till svårigheten att draga en lämplig gräns mellan de företag, som skulle kunna erhålla stöd ur rationaliseringsanslaget, och de företag, som skulle kunna få stöd i den här föreslagna ordningen, ävensom till önskvärdheten av en enhetlig ledning och översyn av nu ifrågavarande lånegarantiverksamhet. Styrelsen vill därför föreslå, att önskemålet om ökade möjligheter att ge lånegaranti till mindre, gemensamma torkanläggningar skall tillgodoses genom en uppmjukning av de bestämmelser om företagsformen, som nu är meddelade i kungörelsen angående lån ur jordbrukets lagerhusfond. Denna uppmjukning synes lämpligen — i anslutning till vad som enligt 34 § kungörelsen nr 342/1948 gäller om lånegaranti till sammanslutning för drivande av andelsladugård — kunna få den formen att företaget, då antalet medlemmar i sammanslutningen understiger fem, må drivas även såsom handelsbolag.

Därest styrelsens nu framlagda förslag genomföres, kommer möjligheterna att erhålla lånegaranti för uppförande av spannmålstorkar enligt dess uppfattning att i stort sett täcka hela det fält, där sådana garantier kan anses erforderliga. Styrelsen framhåller, att ägare av jordbruksfastighet redan nu kan erhålla lånegaranti för ändamålet enligt rationaliseringskungörelsen oberoende av fastighetens storlek och, om fastighetens åkerareal ej överstiger 20 hektar, eventuellt även bidrag. För uppförande av större spannmålstorkar kommer lånegaranti enligt förslaget att kunna lämnas av odlare bildade, större ekonomiska föreningar. För uppförande av mindre, för några jordbrukare gemensamma spannmålstorkar kommer lånegaranti att kunna lämnas under förutsättning, att odlarna sammanslutit sig i ekonomisk förening eller, om antalet medlemmar understiger fem, bildat handelsbolag.

Beträffande frågan om *beslutanderätten* i ärenden rörande beviljande av lånegaranti uttalar styrelsen, att övervägande skäl synes tala för att denna i fortsättningen bör tillkomma styrelsen. För närvarande beviljas lån ur fonden av Kungl. Maj:t. Till motivering för sitt förslag framhåller styrelsen, att man, därest lånegarantisystemet införes, torde ha att räkna med en ej oväsentlig ökning av antalet ansökningar. Bland annat torde lånegaranti i ett rätt stort antal fall komma att sökas för uppförande av mindre, gemensamma spannmålstorkar. Handläggningen av ärendena kommer vidare att fordra avgöranden i en mängd detaljfrågor, som ej lämpligen bör prövas av Kungl. Maj:t. Styrelsen erinrar om att beslutanderätten i ärenden angående lånegaranti för rationaliseringsändamål har uppdragits åt lantbruksnämnderna och — i vissa ärenden av större vikt — åt styrelsen.

Såvitt angår *lånebeloppets storlek* föreslås, att gränsen för samtliga nu ifrågavarande ändamål skall sättas till 85 procent av kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. Samma procentsats tillämpas för närvarande i regel beträffande lån ur lagerhusfonden. För lagringskällare är dock lånegränsen bestämd till 60 procent. Enligt styrelsen synes det ej erforderligt att vid en övergång till ett system med lånegaranti bibehålla den lägre gränsen beträffande lagringskällare.

I fråga om *låneräntan* erinrar styrelsen om att lånen ur lagerhusfonden

för närvarande är förenade med räntefrihet under två år. Denna förmån kan givetvis icke bibehållas, därest ett system med lånegaranti införes. Bortfallet av bidrag till anläggningar av här ifrågavarande slag kompenseras för övrigt, framhåller styrelsen, i huvudsak av den sänkning av räntekostnaderna, som övergången till systemet med lånegaranti torde medföra. Beträffande *amorteringstiden* föreslås icke någon ändring.

Enligt styrelsens mening bör det stöd till frukt- och potatislagerhus, som kan anses böra utgå vid sidan av den statliga kreditgarantien, givas formen av *bidrag*. En sådan bidragsmöjlighet synes nämligen utgöra en värdefull stimulans för tillkomsten av dylika lagerhus. Styrelsen erinrar i detta sammanhang, att den i sina anslagsäskanden för budgetåret 1954/55 beträffande bidrag till uppförande av frukt- och potatislagerhus föreslagit, att medel skall anvisas för detta ändamål.

Såsom redan anförts beräknar styrelsen det sammanlagda *lånebehovet* under budgetåret 1954/55 för uppförande av lagerhus och grästorkanläggningar till 9 000 000 kronor. Beträffande den närmare beräkningen av detta belopp anför styrelsen följande.

Såvitt angår *lånebehovet* för lagerhus upplyser styrelsen, att det hos Kungl. Maj:t finnes en ännu icke avgjord framställning om lån å 300 000 kronor. Byggnadskostnaderna för lagerhus, till vilka byggnadstillstånd lämnats och för vilka ansökningar om lån föreligger hos styrelsen, uppgår till i runt tal 10 600 000 kronor. Till vissa av sistnämnda företag kan lån beviljas redan under innevarande budgetår, enär disponibla medel den 1 juli 1953 å jordbrukets lagerhusfond utgjorde omkring 3 780 000 kronor. Härifrån avgår emellertid 500 000 kronor, som Kungl. Maj:t genom beslut den 14 augusti 1953 beviljat Arosbygdens lantmannaförbund, Västerås. Samtidigt tillkommer beräknade amorteringar å 250 000 kronor under innevarande budgetår. Emellertid väntas ytterligare låneansökningar beträffande lagerhus för i runt tal 12 000 000 kronor, varav företag för cirka 800 000 kronor redan erhållit byggnadstillstånd, medan övriga företag kan beräknas erhålla sådant tillstånd under år 1954. Anspråken på lån för större anläggningar kan sålunda förutses bli betydande även under nästa budgetår. Härtill kommer vad som kan sökas för att uppföra mindre, gemensamma torkanläggningar. Även om det ej är möjligt att göra någon säker uppskattning av vad som kan erfordras för sistnämnda ändamål, är det enligt styrelsens mening nödvändigt, att hänsyn tages därtill vid bestämmande av bidragsramen. Styrelsen anser med hänsyn till vad nu anförts, att lånegarantiramen för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1954/55 bör bestämmas till lägst 8 000 000 kronor.

I förenämnda utlåtande den 21 augusti 1953 angående statlig garanti för lån till grästorkanläggningar anmälde styrelsen, att den senare skulle framlägga förslag rörande lånegarantiens storlek för sådana anläggningar under nästa budgetår. Styrelsen räknar med att lånegaranti under denna tid kommer att erfordras för högst tre anläggningar. Under sådana förhållanden torde kreditgarantibehovet för budgetåret 1954/55 kunna uppskattas till cirka 1 000 000 kronor. Det synes emellertid lämpligt att en gemensam ram fastställes för lånegaranti till lagerhus m. m. och för lånegaranti till grästorkanläggningar. Denna ram synes i anslutning till vad nyss anförts skäligen böra bestämmas till 9 000 000 kronor.

Enligt styrelsens mening synes *eventuella förluster å nu ifrågavarande lånegaranti* böra täckas ur det å riksstaten uppförda anslaget till täckande av förluster å statlig lånegaranti. Styrelsen framhåller dock, att det ej torde vara erforderligt att på grund härav höja det belopp, som styrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår äskat under nämnda anslag.

Slutligen anmäler styrelsen, att den i samband med ett utlåtande den 21 augusti 1953 över en framställning av Södersläotts andelstorkförening u. p. a. angående statlig lånegaranti för lån till grästorksanläggning framlagt förslag till kungörelse beträffande statlig garanti för lån till ekonomisk förening och aktiebolag för uppförande av grästorksanläggningar. Detta förslag synes enligt styrelsens förmenande, därest den av styrelsen nu förordade omläggningen av stödet till lagerhusanläggningar m. m. kommer till stånd, lämpligen böra inarbetas i kungörelsen rörande lagerhus.

Yttranden. Över lantbruksstyrelsens förslag har yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska jordbrukskreditkassan, hushållningssällskapens förbund, som tillika överlämnat yttranden av Östergötlands läns, Kalmars läns södra, Malmöhus läns, Göteborgs och Bohus läns samt Jämtlands läns hushållningssällskap, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Styrelsens förslag tillstyrkes i princip av samtliga remissmyndigheter, dock att fullmäktige i riksgäldskontoret ifrågasätter, huruvida ett kreditgarantisystem nu bör komma till användning för lån för uppförande av lagerhus. Mot fullmäktiges utlåtande har reservationer anförts av två ledamöter. Däremot har erinringar framställts rörande flera detaljer i utformningen av förslaget.

Hushållningssällskapens förbund anför, att förbundet icke har något att erinra mot att man för lånestödet åt större, av ekonomiska föreningar drivna lagerhus övergår till det av lantbruksstyrelsen föreslagna systemet med kreditgaranti. Vad beträffar stöd åt sådana jordbrukare, som för eget bruk anskaffar gårdstork, påyrkas däremot icke någon ändring i nu förefinlig ordning med av lantbruksnämnd lämnad lånegaranti. Det förtjänar dock framhållas, att en sådan anskaffning i många fall mera torde vara en åtgärd av driftsrationaliseringskaraktär än en inre rationaliseringsåtgärd, eftersom de erforderliga byggnaderna eller utrymmena för lagring ofta finnes vid anskaffandet av torken. I övrigt erinras om att förbundet den 29 september 1953 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att lån från jordbrukets maskinlånefond skall få utgå till enskild person eller sammanslutning för anskaffande av sådan gårdstork, som skall utnyttjas gemensamt av flera jordbrukare. Förbundet understryker fördelarna av att planerandet och tillkomsten av dylika mindre torkanläggningar sker i anslutning till anskaffandet av för gemensamt bruk avsedda skördetröskor. Med hänsyn härtill

bör hushållningssällskapen få handha de stödåtgärder, som från det allmännas sida framgent avses skola lämnas för främjande av tillkomsten utav sådana gårdstorkanläggningar, som inom det mindre jordbruket skall utnyttjas av flera. Förbundet framhåller slutligen, att det för det mindre jordbruket vore förmånligare, om stödet för anskaffandet av gårdstorkar för gemensamt bruk lämnades via jordbrukets maskinlånefond än om stödet i fråga utginge i form av föreslagen kreditgaranti, emedan möjligheter finnes att erhålla statliga bidrag till återbetalning av lån från sagda fond.

De i ärendet hörda hushållningssällskapen har uttalat i huvudsak samma åsikt som förbundet.

Sveriges lantbruksförbund anser, att lånegarantien skall förbehållas de större jordbrukarsammanslutningarna och avse allenast större lagerhus och torkningsanläggningar. Enligt förbundets uppfattning vore det nämligen olyckligt med en artskild uppdelning av de möjligheter till ekonomisk hjälp, som nu föreligger för mindre jordbrukarsammanslutningar, varigenom maskinkonsulenternas betydelsefulla verksamhet för denna kategori jordbrukare skulle nedskäras. Anskaffningen av gårdstorkar hänger så nära samman med tillgången på skördetröskor och behovet av nya sådana, att samma stimulering till inköp och finansiering därav bör tillämpas.

Departementschefen har anfört följande.

»Frågan huruvida en omläggning bör ske av den hittillsvarande långivningen för de ändamål, som avses med jordbrukets lagerhusfond, har varit föremål för prövning i andra sammanhang. Med anledning av ett tidigare förslag av lantbruksstyrelsen, att denna långivning skulle ersättas av ett system med statlig kreditgaranti, anförde dåvarande departementschefen (Prop. 1950: 73), att det även enligt hans uppfattning syntes obestriddigt, att det föreslagna systemet erbjöd vissa fördelar. Emellertid kunde å andra sidan flera skäl anföras mot en sådan omläggning, som lantbruksstyrelsen avsåg. Sålunda framhölls, att det kunde föreligga risk för att anspråken på statligt stöd skulle öka avsevärt, därest statlig kreditgaranti infördes. Omläggningen var därjämte i viss mån beroende på vilka uppgifter som kunde komma att åläggas den då beslutade men ännu icke organiserade statliga affärsbanken.

I detta sammanhang får jag även erinra om att riksdagens revisorer i sin berättelse för år 1952 framhöll, att vad som vid granskningen av ifrågavarande låneverksamhet framkommit gav vid handen, att fondens kapitalmedel till avsevärd del disponerats för låntagare, vilkas huvudsakliga intresse för lånen varit det bidragstillskott, som vissa års räntefrihet i själva verket innebar. Revisorerna ifrågasatte därför, bland annat, om icke räntefriheten borde avskaffas och ersättas av ett motsvarande fast bidrag. Med anledning av revisorernas uttalande anförde statsutskottet (SU 1953: 102 p. 17), att det syntes uppenbart, att den nu tillämpade finansieringsmetoden var mindre rationell. På vad sätt en omläggning lämpligen borde ske undandrog sig dock utskottets bedömande och borde närmare utredas.

Lantbruksstyrelsen har nu tagit upp spørgsmålet på nytt och därvid föreslagit, att förut angivna system med statlig kreditgaranti skall avlösa den nuvarande låneverksamheten samt att i samband därmed lagerhusfonden skall avvecklas. Förslaget har i princip tillstyrkts av remissinstanserna. Dock har fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka icke haft något att erinra mot kreditssystemet i och för sig, ifrågasatt om ett dylikt system nu bör komma till användning för lån för här ifrågavarande ändamål.

Vissa fördelar skulle otvivelaktigt kunna vinnas genom övergång till ett kreditgarantisystem även på här ifrågavarande område. De skäl, som tidigare anförts mot en dylik åtgärd, synes icke böra tillmätas någon avgörande betydelse. Sedan den statliga affärsbankens arbetsuppgifter numera fastställts, torde dessa icke längre kunna åberopas såsom hinder. Ej heller torde farhågorna för ökade krav på statligt stöd böra inge betänkligheter, eftersom statsmakterna uppenbarligen kan helt hålla garantigivningens omfattning i sin hand genom att bestämma en årlig ram för denna. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit är vidare erfarenheterna av det sedan den 1 juli 1948 tillämpade systemet med statlig kreditgaranti för vissa rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område enbart goda. Vid nu angivna förhållanden synes lantbruksstyrelsens förslag vara värt beaktande.

Från vissa remissinstansers sida har yrkats, att garantisystemet skall inskränkas till att gälla endast större jordbrukarsammanslutningar samt avse allenast mera omfattande lagerhus och torkningsanläggningar, medan stöd i övriga fall fortfarande skall utgå i form av statliga lån. Å andra sidan har några remissinstanser uttalat, att statligt stöd överhuvud icke bör lämnas större odlarsammanslutningar samt att de mindre sammanslutningarna bör komma i åtnjutande av lånegaranti. Med hänsyn till det aktuella behovet av lagerhus och torkningsanläggningar är jag icke beredd att biträda något förslag, som innebär en försämring av de nuvarande möjligheterna till statligt stöd. Ej heller finner jag de skäl bärande, som åberopats för att låneformen skall bibehållas i fråga om vissa stödbehov. Jag tillstyrker därför lantbruksstyrelsens förslag, att lagerhusfonden från och med nästa budgetår skall avvecklas och långivningen ur denna ersättas av ett system med statlig kreditgaranti. Denna omläggning bör, såsom fullmäktige i riksbanken framhållit, givetvis icke få den betydelsen, att kreditbehov, där garanti kan beviljas, skulle tillgodoses med företrädesrätt och utan hinder av de kreditsvårigheter, som kan möta på en knapp kreditmarknad.

Lån ur lagerhusfonden torde således icke böra beviljas efter utgången av innevarande budgetår. Fonden bör dock även efter sagda tidpunkt få användas för utbetalande av lån, som beviljats dessförinnan. Behållningen å fonden ävensom inflytande amorteringar bör tillföras riksgäldskontoret. Det torde i övrigt få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående avvecklingen.

Vad lantbruksstyrelsen anfört i fråga om det närmare anordnandet av lånegarantien kan jag i huvudsak biträda. I fråga om låneändamålen bör sålunda den utvidgningen genomföras i förhållande till vad som nu gäller

angående beviljande av lån ur lagerhusfonden, att garanti bör kunna lämnas för lån till grästorkanläggning. Vidare torde — såsom styrelsen framhållit — ett par smärre avvikelser böra göras från de nuvarande bestämmelserna rörande låntagarkategorierna. Enligt de för nämnda fond gällande bestämmelserna kan i undantagsfall enskild odlare erhålla lån för uppförande av lagringskällare. Med hänsyn till att rationaliseringskungörelsen redan nu ger möjlighet för enskild odlare att erhålla lån för dylikt ändamål synes det icke vara erforderligt att införa en motsvarande bestämmelse i den blivande författningen rörande nu ifrågakvarande garantilån. Styrelsen har vidare föreslagit, att en viss uppmjukning skall ske i fråga om möjligheterna att ge stöd åt sammanslutningar av jordbrukare. För närvarande gäller härvidlag, att lån i princip endast utgår till ekonomisk förening, som har karaktären av sammanslutning mellan odlare av det slags produkter, varom fråga är i det aktuella fallet. I syfte att möjliggöra lånegaranti även till mindre, gemensamma torkanläggningar föreslås nu den ändringen att företaget, då antalet medlemmar i sammanslutningen understiger fem, skall kunna få garanti även om det drives i form av handelsbolag. Styrelsens förslag torde även i denna del kunna godtagas.

Vid beviljandet av lån ur lagerhusfonden gäller en lägre gräns för beloppets storlek i fråga om lagringskällare. Någon anledning att bibehålla en sådan skillnad synes icke föreligga vid en omläggning till lånegaranti. I likhet med lantbruksstyrelsen vill jag därför föreslå, att gränsen för lånegarantien beträffande samtliga här avsedda ändamål skall sättas till 85 procent av kostnaden och att sålunda lånegaranti ej må avse lån å högre belopp än som motsvarar 85 procent av den beräknade kostnaden för den med lånet avsedda åtgärden.

Under hänvisning till vad riksdagens revisorer därom anfört anser jag mig icke kunna föreslå, att den nuvarande räntefriheten under två år skall bibehållas. Emellertid torde man såsom lantbruksstyrelsen framhållit kunna räkna med att räntekostnaderna kommer att nedgå efter omläggningen av verksamheten, varigenom bortfallet av den angivna räntefriheten torde bli kompenserat.

Lantbruksstyrelsen har hemställt, att lånegarantiramen för de ändamål, som avses med den nuvarande lagerhusfonden, för nästa budgetår skall bestämmas till 8 000 000 kronor. För min del anser jag emellertid, att ramen icke bör sättas högre än till 4 000 000 kronor.

I detta sammanhang torde även böra upptagas frågan om täckande av eventuella förluster i samband med den föreslagna lånegarantien. Dylika förluster synes — därest riksdagen icke har något att erinra däremot — böra täckas ur det å riksstaten uppförda anslaget till täckande av förluster å statlig lånegaranti. Anslaget synes dock i enlighet med vad styrelsen anfört icke behöva uppräknas för detta ändamål.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de bestämmelser i övrigt, som blir erforderliga vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit.

Slutligen torde jag få anmäla, att Kungl. Maj:t den 14 maj 1948 under, bland andra, de villkor, som stadgas i kungörelsen den 26 november 1943 (nr 811) angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden beviljade Hallands fruktcentral, förening u. p. a., Tvååker, lån från fonden med 465 000 kronor för uppförande av en anläggning för lagring och förädling av frukt m. m. att i den ordning nämnda kungörelse stadgar återbetalas inom trettio år från första lyftningsdagen. Den 15 maj 1952 medgav Kungl. Maj:t, att ifrågavarande lån finge på vissa villkor överlätas på Aktiebolaget Hallands konservfabrik. Med anledning av en framställning från Skandinaviska gummiaktiebolaget — till vilket bolag föreningen försålt den sedermera färdigställda anläggningen — medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 16 oktober 1953 på grund av i ärendet föreliggande särskilda omständigheter, att ifrågavarande lån finge överlätas på nämnda bolag. Därvid skulle i tillämpliga delar för bolaget gälla de villkor, som föreskrivits i beslutet den 14 maj 1948. Såsom villkor för överlåtelsen föreskrevs vidare dels att såsom säkerhet för detsamma skulle tecknas borgen såsom för egen skuld av Viskafors gummi-fabrik aktiebolag, dels att frågan om lånets avveckling ånyo skulle upptagas till behandling senast fem år efter dagen för beslutet.»

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 26 februari 1954 dagtecknade remissyttrande anfört i huvudsak följande.

Motionärerna har anfört, bland annat, att det i årets statsverksproposition, bil. 30: Kapitalbudgeten, föreslagna systemet med kreditgaranti i många fall icke torde vara det mest ändamålsenliga, då det gäller anskaffande av gårdstorkar, som skall utnyttjas av flera mindre jordbruk. I stället borde — enligt motionärernas förslag — det statliga stödet i dylika fall ges med anlitande av jordbrukets maskinlånafond.

Lantbruksstyrelsen anser i likhet med motionärerna det angeläget att gårdstorkar skall komma till stånd även inom det mindre jordbruket. Att för detta ändamål använda maskinlånafonden är dock enligt styrelsens uppfattning mindre lämpligt.

Torkar med den kapacitet, varom nu är fråga, installeras ofta i samband med nybygge. Då byggnadsfrågorna lagts på lantbruksnämnderna, synes nämnderna böra även i fortsättningen handha det statliga stödet för sådana torkar. Det synes lämpligt att — i stället för att för vissa gårdstorkar vidga maskinlånafondens användningsområde och därmed skapa två former av administration för lån till torkar av i stort sett samma typ — nämnderna också lämnar stödet för de av motionärerna berörda torkarna. Härigenom elimineras även risken för en olikartad bedömning av låneärenden, som i huvudsak är av samma slag. Planeringen av torkarna bör givetvis ske i samråd med hushållningssällskapens tjänstemän, främst maskinkonsulenten.

Enligt styrelsens mening är konstruktionen av maskinlånafonden olämplig för det av motionärerna föreslagna ändamålet och en ändring av kungörelsen för denna fond skulle bli erforderlig vid vidgning av dess användningsområde bl. a. med hänsyn till den för vissa gårdstorkar nödvändiga längre amorteringstiden jämfört med den enligt kungörelse nu maximalt föreskrivna.

Med anledning av vad motionärerna anfört rörande möjligheterna att er-hålla bidrag för anskaffande av gårdstork i samband med lån ur maskin-

lånefonden vill styrelsen framhålla, att någon särskild stimulans icke synes erforderlig för att dylika gårdstorkar skall komma till stånd. Dessa synpunkter har även framförts av Hushållningssällskapens förbund i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 september 1953, varvid förbundet även framlagt förslag av sådan innebörd, att maskinbidragen successivt skulle avvecklas och motsvarande belopp i stället användas för nyinrättande av bl. a. instruktörstjänster. Liknande synpunkter har även framförts av lantbruksstyrelsen i anslagsäskandena för budgetåret 1954/55.

I sitt den 19 februari 1954 dagtecknade remissyttrande har *statskontoret* framhållit, att ämbetsverket i utlåtande över lantbruksstyrelsens skrivelse angående statlig garanti för lån till lagerhus m. m. förklarar sig icke ha något att erinra mot att det statliga stödet till anskaffande av spannmålstorkar gäves formen av kreditgaranti. Vad motionärerna anfört föranleder ej ämbetsverket att intaga en annan ståndpunkt. Att, som nu föreslagits, såväl lantbruksnämnder som hushållningssällskap skulle handha statlig understödsverksamhet för anskaffande av torkar bör för övrigt, enligt statskontorets mening, icke ifrågakomma.

Utskottet. I samband med behandlingen vid 1950 års riksdag av spørsmålet om en övergång till ett system med statlig kreditgaranti beträffande den låneverksamhet, som bedrivs ur jordbrukets lagerhusfond, ansåg utskottet ett avgörande av denna fråga icke påkallat, innan arbetsuppgifterna för den då beslutade men ännu icke organiserade statliga affärsbanken blivit fastställda. Såsom framgår av utredningen har dessa uppgifter nu blivit bestämda och visat sig icke utgöra hinder för en dylik omläggning. Utskottet biträder därför förslaget, att lagerhusfonden skall avvecklas med utgången av innevarande budgetår och ersättas med ett lånegarantisystem.

Beträffande den närmare utformningen av lånegarantien har i motionerna I: 74 och II: 101 framhållits, att det föreslagna systemet i många fall icke skulle vara det mest ändamålsenliga, då det gäller anskaffande av gårdstorkar, som skall utnyttjas av flera mindre jordbruk. Enligt motionerna borde i dylika fall stöd lämnas med anlitan av jordbrukets maskinlånefond. Utskottet anser för sin del angeläget, att gårdstorkar skall komma till stånd även inom det mindre jordbruket. Emellertid torde det enligt utskottets förmenande icke vara lämpligt att på sätt motionärerna föreslagit skapa två olika slag av stöd för att anskaffa torkar av i stort sett samma typ. Ifrågasvarande verksamhet bör sålunda i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag handhas av lantbruksnämnderna. Utskottet förutsätter dock, att uppförandet av torkar planeras i samråd med hushållningssällskapens tjänstemän, främst maskinkonsulenterna.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i fråga om anordnandet av lånegarantien föranleder ingen erinran från utskottets sida. Utskottet utgår därvid ifrån att statlig garanti ej kommer att beviljas för lån, som sökande kan erhålla såsom bottenlån i enskild kreditinrättning, som till lantbruksstyrelsen anmält sig vilja bedriva dylik verksamhet på av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen fastställda villkor.

Kungl. Maj:ts förslag beträffande lånegarantiramen samt övriga i det föregående ej särskilt berörda delar tillstyrkes av utskottet. Vid bifall till vad utskottet sålunda förordat torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de bestämmelser i övrigt, som därigenom kan bli erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 74 och II: 101, medgiva

a) att jordbrukets lagerhusfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1953/54 och ersättas av ett system med statlig lånegaranti i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i det föregående;

b) att under budgetåret 1954/55 statlig kreditgaranti må beviljas för uppförande av lagerhus m. m. intill ett belopp av 4 000 000 kronor.

Stockholm den 6 april 1954.

På jordbruksutskottets vägnar:

HJALMAR GUSTAFSON.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Anderberg, Lage Svedberg, Näslund, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Sundberg, Eskilsson, Nord, Bror Nilsson* och Sigfrid Larsson*; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Andersson i Hyssna*, Hæggbloom, Antby*, Jonsson i Strömsund och Pettersson i Dahl, fru Eriksson i Hallstahammar, herrar Ahlsten*, Mårtensson* och Johansson i Västervik.

* Ej närvarande vid justeringen.